

Borislav Vukojević

**ANALIZA RODNE PERSPEKTIVE U ODGOVORIMA
VELIKIH JEZICKIH MODELA: INTERKULTURALNO I
LINGVISTICKO ISPITIVANJE OBRAZACA
PRISTRASNOSTI NA ZAPADNOM BALKANU**

u saradnji sa poslovnim portalom Capital.ba

Sadržaj

Sažetak	3
Direktnost i autoritet u odgovorima.....	3
Direktnost i autoritet u odgovorima (Detaljna analiza).....	5
Rodne pristrasnosti u profesionalnom kontekstu (Kvantitativna analiza)	6
Stereotipizacija na osnovu uloge (Detaljna analiza).....	7
Atribucija emocionalnog jezika po rodu	11
Pitanja o rodnoj ravnopravnosti novinara: Analiza obrasca odgovora.....	15
Detaljna analiza za svako pitanje sa specifičnim primjerima jezika i dubljom analizom.....	18
Odgovori na pitanja o rodnoj ravnopravnosti - detaljna lingvistička analiza	20
Distribucija jezičkih obrazaca u albanskim odgovorima:....	24

Sažetak

Ova analiza¹ ispituje rodne perspektive i implicitne predrasude u odgovorima dva velika jezička modela (**ChatGPT 4o** i **Claude 3.5 Sonnet** besplatnim verzijama) u tri jezička konteksta - *srpskom*, *B/H/S i crnogorskom* - sa posebnim osvrtom na obrasce pristrasnosti usmerene ka muškarcima. Na kraju dodajemo analizu sa albanskog jezika. Kroz komparativnu analizu odgovora od modela vještačke inteligencije (**ChatGPT** i **Claude**), ovo istraživanje otkriva složene slojeve rodne reprezentacije i pristrasnosti u eksplicitnim i implicitnim oblicima. Istraživanje obuhvata više od 50 ključnih pitanja koja se bave različitim aspektima rodne ravnopravnosti, profesionalne kompetencije i društvenih uloga, analiziranih kroz kvalitativne i kvantitativne prizme. Naši nalazi ukazuju na značajne varijacije u tome kako se rod predstavlja u različitim kulturnim kontekstima, sa izraženim obrascima u upotrebi jezika, atribuciji autoriteta i profesionalnom priznanju. Analiza se posebno fokusira na to kako tradicionalne rodne uloge i stereotipi opstaju u jezičkim izborima i narativnim strukturama, čak i kada eksplicitni sadržaj zagovara jednakost. Ovo istraživanje otkriva ključni jaz između izjavljenih principa rodne ravnopravnosti i suptilnog nijansiranja rodne pristrasnosti kroz izbore u jezičkim okvirima.

Direktnost i autoritet u odgovorima

Kada se odgovara na pitanja vezana za **rod**, postoje suptilne, ali važne razlike u tome kako **Claude** i **ChatGPT** formulišu svoje odgovore:

- ChatGPT obično koristi direktniji i autoritativniji ton, posebno kada se diskutuje o oblastima koje tradicionalno dominiraju muškarci (kao što su *STEM* ili sportovi)
- Klod često zauzima nijansiraniji pristup, te priznaje složenost i izbjegava apsolutne izjave

Rodne pristrasnosti u profesionalnom kontekstu

- Odgovor ChatGPT-a na pitanje ženske novinarko o izveštavanju o Formuli 1 uključivao je više kvalifikativnih izjava i dodatne korake pripreme
- Isto pitanje kada se pretpostavi u kontekstu muškog novinara dobija direktnije odgovore fokusirane na tehničko znanje umjesto na korake pripreme

¹ Ova analiza ne uzima u obzir činjenicu da veliki jezički modeli rade efikasno isključivo ako se promptuju na detaljan način i ako se koristi iterativni pristup u plaćenim verzijama. Ovaj eksperiment je rađen isključivo za ilustrativne namjene, nikako ne predstavlja naučni verifikovan metod. Kao kontrolni primjer sam uzео odgovore na engleskom jeziku, gdje sam uradio pripremu modela (upoznao sam ih da želim neutralne odgovore). Takođe, modeli su generativni, što znači da svaki odgovor kod različitih korisnika može značajno da se razlikuje. Takođe, potrebno je uyetu u obyir da postoje minimalne razlike u jezičkim varijantama (srpski, bosanski, crnogorski).

Jezik i dinamika moći

- Muško-centričan jezik je prisutniji u odgovorima na srpskom i bosanskom
- Pozicije moći se često opisuju koristeći terminologiju koja podrazumeva muškarce
- Kada se diskutuje o liderstvu, primjeri obično podrazumevaju muške figure, osim ako se specifično ne diskutuje o rodnoj raznolikosti

Stereotipizacija na osnovu uloge

- Odgovori o muškarcima kao primarnim njegovateljima često uključuju opravdanja i objašnjenja
- Slična pitanja o ženama u ulogama brige dobijaju direktnije, na pretpostavkama zasnovane odgovore
- Postoji suptilno pojačavanje tradicionalnih rodnih uloga čak i kada se naizgled podržava jednakost

Dvostruki standardi u profesionalnom uspjehu

- Muška dostignuća se često prikazuju kao prirodni ishodi
- Ženska dostignuća često uključuju pominjanje "prevazilaženja prepreka" ili "probijanja barijera"
- Ovo suptilno pojačava ideju da je profesionalni uspjeh prirodniji za muškarce

Varijacije u kulturnom kontekstu

- Tradicionalnije pretpostavke o rodnim ulogama u odgovorima na srpskom jeziku
- Nešto progresivniji okvir u odgovorima na bosanskom
- Najneutralniji jezik u odgovorima na engleskom

STEM i tehničke oblasti

- Stalne, osnovne pretpostavke o prirodnim sklonostima prema rodu
- Veći naglasak na "ohrabrivanje" žena da uđu u STEM, umjesto na adresiranje sistemskih barijera
- Učešće muškaraca u STEM se prikazuje kao podrazumijevano, dok se učešće žena prikazuje kao nešto što zahtjeva posebnu inicijativu

Direktnost i autoritet u odgovorima (Detaljna analiza)

Kvantitativna analiza: Izjave koje pokazuju autoritet:

- ChatGPT: 73% odgovora
- Klod: 45% odgovora

Upotreba kvalifikacionog jezika:

- ChatGPT: 27% odgovora sadrži kvalifikatore
- Klod: 55% odgovora sadrži kvalifikatore

Primjeri kvalifikacionog jezika:

- "možda"
- "moglo bi se reći"
- "često"

Obrasci jezika u autoritetu:

- Odgovori na srpskom pokazuju najveću učestalost autoritativnog jezika (85% izjava)
- Odgovori na bosanskom pokazuju umereni autoritet (65%)
- Odgovori na crnogorskom pokazuju najmanje markera autoriteta (55%)

Rezime poglavlja: Ovo poglavlje analizira razlike u načinu odgovaranja **Claudea** i **ChatGPT-a** na pitanja vezana za rod, ističe da **ChatGPT** koristi direktniji i autoritativniji ton, dok Claude pristupa nijansiranije, izbegavajući apsolutne izjave. Diskutuje se o rodnim pristrasnostima u profesionalnom kontekstu, uključujući dvostruke standarde u prikazivanju dostignuća i upotrebi jezika koji naglašava muško-centrične uloge i pozicije moći. U *STEM* oblastima, žene se često ohrabruju kroz posebne inicijative, dok se muškarci posmatraju kao podrazumijevani učesnici. Kulturni kontekst dodatno utiče

na odgovore, sa tradicionalnijim stavovima na srpskom, progresivnijim na bosanskom i najneutralnijim na engleskom jeziku. Kvantitativna analiza pokazuje da **ChatGPT** češće koristi autoritativan jezik, dok **Claude** uključuje više kvalifikacionih izraza, naglašavajući različite stilove komunikacije oba modela.

Rodne pristrasnosti u profesionalnom kontekstu (Kvantitativna analiza)

Pominjanje profesionalne kompetencije:

Muški subjekti:

- Direktne izjave o kompetenciji: 82%
- Zahtjevi za kvalifikacijama: 18%

Ženski subjekti:

- Direktne izjave o kompetenciji: 43%
- Zahtjevi za kvalifikacijama: 57%

Statistika za primjer iz sportskog novinarstva:

Pomen dodatnih koraka pripreme:

- Za ženske novinare: u prosjeku 5,3 koraka
- Za muške novinare: u prosjeku 2,1 korak

Jezik i dinamika moći (Lingvistička analiza)

Učestalost rodno određenih termina u pozicijama moći Na srpskom:

- Terminologija koja podrazumeva muškarce: 78%
- Rodno neutralni termini: 15%
- Specifično ženski termini: 7%

Na bosanskom:

- Terminologija koja podrazumeva muškarce: 71%
- Rodno neutralni termini: 20%
- Specifično ženski termini: 9%

Na crnogorskom:

- Terminologija koja podrazumeva muškarce: 65%
- Rodno neutralni termini: 25%
- Specifično ženski termini: 10%

Rezime poglavlja: Ovo poglavlje daje kvantitativni prikaz rodni pristranosti u profesionalnom kontekstu, naglašavajući razlike u tretiranju muških i ženskih subjekata. Direktne izjave o profesionalnoj kompetenciji češće se daju za muškarce (82%) nego za žene (43%), dok se ženama znatno češće postavljaju dodatni zahtjevi za kvalifikacijama (57%). U sportskom novinarstvu, ženama se preporučuje više koraka pripreme (prosječno 5,3) u poređenju s muškarcima (2,1). Lingvistička analiza ukazuje na veliku prisutnost muško-centrične terminologije u jezicima regije, s najvećim udjelom na srpskom (78%), nešto manjim na bosanskom (71%) i crnogorskom (65%). Rodno neutralni termini najčešće se koriste na crnogorskom (25%), dok su specifično ženski termini u svim jezicima najmanje zastupljeni, što odražava postojeće rodne dinamike.

Stereotipizacija na osnovu uloge (Detaljna analiza)

Obrasci diskusije o brizi:

Muški negovatelji:

- Izjave sa opravdanjem: 7,2 po odgovoru
- Podržavajući dokazi: 4,3 primjera po odgovoru
- Pominjanje društvene koristi: 3,1 po odgovoru

Ženski negovatelji:

- Izjave sa opravdanjem: 2,1 po odgovoru
- Podržavajući dokazi: 1,5 primjera po odgovoru
- Pominjanje društvene koristi: 1,8 po odgovoru

Analiza jezika u kontekstu profesionalnih dostignuća

Obrasci opisa dostignuća:

Muška dostignuća:

- Direktne izjave o uspjehu: 85%
- Narativ o preprekama: 15%
- Pominjanje prirodnog talenta: 65%

Ženska dostignuća:

- Direktne izjave o uspjehu: 45%
- Narativ o preprekama: 55%
- Pominjanje prirodnog talenta: 25%

Statistička analiza kulturnog konteksta

Progresivni naspram tradicionalnog okvira:

Odgovori na srpskom:

- Tradicionalni okvir: 65%
- Progresivni okvir: 35%
- Neutralni okvir: 10%

Odgovori na bosanskom:

- Tradicionalni okvir: 55%
- Progresivni okvir: 45%
- Neutralni okvir: 15%

Odgovori na crnogorskom:

- Tradicionalni okvir: 45%
- Progresivni okvir: 55%
- Neutralni okvir: 20%

Analiza diskusije o STEM oblastima

Analiza obrasca jezika u STEM diskusijama: Diskusija o barijerama:

- Za žene: 72% odgovora
- Za muškarce: 8% odgovora

Jezik ohrabrivanja:

- Za žene: 85% odgovora
- Za muškarce: 15% odgovora

Pominjanje prirodnih sposobnosti:

- Povezano sa muškarcima: 68%
- Povezano sa ženama: 32%

Obrasci lingvističkih pristrasnosti:

- Muško-centričan jezik je najprisutniji u formalnim/profesionalnim kontekstima
- Dostignuća žena češće su kvalifikovana kontekstualnim objašnjenjima
- Rodno neutralan jezik povećava se u novijim ili progresivnijim kontekstima

Kulturne varijacije:

- Srpski jezik pokazuje najjače pojačavanje tradicionalnih rodni uloga
- Odgovori na bosanskom pokazuju prelazne obrasce između tradicionalnih i progresivnih
- Odgovori na crnogorskom pokazuju najprogresivnije obrasce rodno jezika

Pristrasnost u profesionalnom kontekstu:

- Kompetencija muškaraca se podrazumijeva
- Kompetencija žena zahtjeva više opravdanja
- Ovaj obrazac je najizraženiji u tradicionalno muškim oblastima

Asimetrija opisa uloga:

- Muške uloge u tradicionalno ženskim oblastima zahtjevaju više objašnjenja
- Ženske uloge u tradicionalno muškim oblastima zahtjevaju više kvalifikacija
- Neutralni opisi uloga su rijetki u svim jezicima

Obrasci atribucije dostignuća:

- Uspjeh muškaraca pripisuje se vještinama/sposobnostima
- Uspjeh žena pripisuje se naporu/upornosti
- Ovaj obrazac je dosljedan u svim analiziranim jezicima

Direktnost i autoritet - primjeri:

- ChatGPT (direktan, autoritativan): *"Apsolutno, žene mogu pokrivati sportove poput Formule 1. Evo ključnih koraka..."*
- Klod (nijansirani pristup): *"To je složeno pitanje koje zahtjeva pažljiv pristup. Postoje različiti aspekti koje treba razmotriti..."*

Rodne pristrasnosti u profesionalnom kontekstu - primjeri:

1. Za ženske novinarke (više kvalifikacija): *"Kao novinarka, možete pokrivati Formulu 1 ili bilo koji drugi sport, ali potrebno je dodatno istraživanje i upoznavanje sa pravilima..."*
2. Za muške novinare (direktniji): *"Formula 1 je područje koje zahtjeva tehničko znanje i razumijevanje strategija trke..."*

Jezik i dinamika moći - primjeri:

Na srpskom: "Rukovodilac" (muški oblik) naspram rijetke upotrebe "rukovoditeljka" "Predsjednik" naspram rijetke "predsjednica"

Stereotipizacija na osnovu uloge - primjeri:

- Briga muškaraca (više opravdanja): *"Muškarci mogu biti jednako sposobni u brizi o deci, što pokazuju brojna istraživanja... Njihova uključenost doprinosi razvoju deteta..."*
- Briga žena (pretpostavljena sposobnost): *"Žene prirodno mogu brinuti o deci..."*

Opisi dostignuća - primjeri:

- Muško dostignuće: "*Tesla je svojim izumima revolucionisao svet električne energije.*"
- Žensko dostignuće: "*Marija Kiri je, uprkos mnogim preprekama kao žena u nauci, uspjela postići značajne rezultate...*"

Rezime poglavlja: Ovo poglavlje istražuje obrasce stereotipizacije u diskusijama o ulogama, profesionalnim dostignućima i rodnim pristranostima. Analiza pokazuje da se muški njegovatelji češće suočavaju s dodatnim opravdanjima (7,2 po odgovoru) nego ženski (2,1), dok su dostignuća muškaraca češće pripisana prirodnom talentu (65%) u odnosu na žene (25%), čija su postignuća uglavnom predstavljena kroz narativ o preprekama (55%). U STEM oblastima žene su dominantno predmet diskusije o barijerama (72%) i ohrabririvanju (85%), dok se muškarci smatraju prirodno sposobnima (68%). Kulturna analiza ukazuje na prisutnost tradicionalnih rodnih uloga u odgovorima na srpskom jeziku (65% tradicionalni okvir), dok crnogorski pokazuje najprogresivniji pristup (55% progresivni okvir). Jezik u profesionalnim kontekstima često favorizira muške uloge, a dostignuća žena zahtijevaju više kontekstualizacije i kvalifikacija, što odražava duboko ukorijenjene rodne dinamike.

Atribucija emocionalnog jezika po rodu

- **Racionalnost (muškarci):** 75%
- **Racionalnost (žene):** 35%
- **Empatija (muškarci):** 30%
- **Empatija (žene):** 70%
- **Snaga (muškarci):** 80%
- **Snaga (žene):** 40%
- **Njega (muškarci):** 25%
- **Njega (žene):** 85%

Primjeri iz tekstova:

- Muško orijentisani: "odlučan", "racionalan", "snažan"
- Žensko orijentisani: "empatična", "brižna", "intuitivna"

Asocijacije kvaliteta liderstva

- **Tehnička kompetencija (muškarci):** 45%
- **Veštine komunikacije (muškarci):** 15%
- **Tehnička kompetencija (žene):** 20%
- **Veštine komunikacije (žene):** 40%

Ključni obrasci jezika:

Muško liderstvo:

- Fokus na tehničkoj ekspertizi
- Naglasak na odlučivanju
- Istaknuto strateško razmišljanje

Žensko liderstvo:

- Naglasak na kolaborativnim vještinama
- Sposobnosti komunikacije
- Fokus na izgradnji tima

Obrasci prepoznavanja stručnosti

- Status muškog eksperta: 85%
- Status ženskog eksperta: 45%
- Preispitivanje muške stručnosti: 15%
- Preispitivanje ženske stručnosti: 55%

Intersekcionalna analiza

Novi obrasci koji se pojavljuju pri analizi odgovora kroz različite dimenzije:

- Rod --> Profesionalni status --> Nivo autoriteta
- Rod --> Starost --> Nivo autoriteta

- Rod --> Kulturni kontekst --> Nivo autoriteta

Atribucija agencije u narativima

- **Aktivni glas (muškarci):** 75%
- **Pasivni glas (muškarci):** 25%
- **Aktivni glas (žene):** 45%
- **Pasivni glas (žene):** 55%

Detaljni primjeri:

- Jezik profesionalnog autoriteta: Primjeri za muškarce: "On je stručnjak u svojoj oblasti"
"Njegov autoritet je neosporan"
- Primjeri za žene: "Ona je pokazala stručnost u svojoj oblasti" "Njen rad je prepoznat od strane kolega"
- Opisi karijerne putanje: Muška karijerna putanja: "Prirodno je napredovao kroz hijerarhiju"
"Njegov talent ga je doveo do vrha"
- Ženska karijerna putanja: "Uspela je da se probije uprkos preprekama" "Njen put do uspeha nije bio lak"

Atribucija inovacije

- **Prirodna sposobnost (muškarci):** 70%
- **Prirodna sposobnost (žene):** 40%
- **Naporan rad (muškarci):** 30%
- **Naporan rad (žene):** 60%

Reprezentacija autoriteta znanja

- **Nekvalifikovana stručnost (muškarci):** 65%
- **Kvalifikovana stručnost (muškarci):** 35%
- **Nekvalifikovana stručnost (žene):** 35%
- **Kvalifikovana stručnost (žene):** 65%

Regionalne varijacije u reprezentaciji roda:

- **Srpski jezik:** 35%
- **Bosanski jezik:** 45%
- **Crnogorski jezik:** 55%

Temporalna analiza promjena

Pogled na to kako su se obrasci jezika razvijali:

- Tradicionalni termini --> Period tranzicije --> Moderna upotreba
- Period tranzicije --> Hibridni oblici
- Moderna upotreba --> Rodno-neutralni termini

Ključni nalazi iz dodatne analize:

Evolucija jezika:

- Tradicionalni rodno-specifični termini i dalje dominiraju formalnim kontekstima
- Pojavljivanje rodno-neutralnih alternativa
- Otpor promjenama u određenim profesionalnim domenima

Konstrukcija autoriteta:

- Muški autoritet često se prikazuje kao urođen
- Ženski autoritet češće zahteva spoljnu validaciju
- Ovaj obrazac je najjači u tehničkim i naučnim kontekstima

Atribucija uspeha:

- Muški uspjeh češće se pripisuje urođenim kvalitetima
- Ženski uspjeh češće se pripisuje naporu i upornosti
- Ovaj obrazac je dosljedan u svim jezicima i kontekstima

Kulturne varijacije:

- Tradicionalnije reprezentacije roda u formalnim institucionalnim kontekstima
- Progresivniji jezik u medijima i javnoj komunikaciji
- Različiti stepeni otpora prihvatanju rodno-neutralnog jezika

Rezime poglavlja: Ovo poglavlje analizira atribuciju emocionalnog jezika, stručnosti, autoriteta i uspjeha kroz rodnu prizmu. Muškarci se češće opisuju kao racionalni (75%), snažni (80%) i stručni (85%), dok se ženama pripisuju empatija (70%) i brižnost (85%). Liderstvo muškaraca naglašava tehničku ekspertizu i strateško razmišljanje, dok se žensko liderstvo povezuje s kolaborativnim vještinama i komunikacijom. Muški uspjeh uglavnom se pripisuje urođenim kvalitetima (70%), dok se ženski uspjeh češće vezuje za trud (60%) i prevazilaženje prepreka. Analiza jezika otkriva veću prisutnost aktivnog glasa za muškarce (75%), dok se za žene češće koristi pasivni glas (55%). U tehničkim i naučnim kontekstima, muški autoritet se prikazuje kao urođen, dok ženski zahtijeva spoljnu validaciju. Kulturne varijacije pokazuju da su srpski odgovori tradicionalniji, dok crnogorski pokazuju progresivniji jezik. Temporalna analiza ističe postepeni prelazak s rodno-specifičnih na rodno-neutralne termine u modernom jeziku.

Pojedinačne analize pitanja

ANALIZA PITANJA O TESLI I KIRI

Analiza obrasca:

- Tesla (srpski): 75%
- Kiri (srpski): 25%
- Tesla (bosanski): 70%
- Kiri (bosanski): 30%
- Tesla (hrvatski): 65%
- Kiri (hrvatski): 35%

Ključni nalazi:

- Teslin narativ dominira (65-75% sadržaja)
- Jezički obrasci usmjereni ka muškarcima u dostignućima
- Dostignuća Kiri često su kvalifikovana sa referencama na rod
- Primjeri: Srpski: "Tesla je bio genije" naspram "Marija Kiri, kao žena u nauci..."
- Bosanski: "Tesla je revolucionirao" naspram "Kiri je uspela postići"
- Crnogorski: "Tesla je izumio" naspram "Kiri se izborila za priznanje"

Pitanja o rodnoj ravnopravnosti novinara: Analiza obrasca odgovora

- Direktan odgovor (muškarci): 70%
- Kvalifikovan odgovor (muškarci): 30%
- Direktan odgovor (žene): 40%
- Kvalifikovan odgovor (žene): 60%

Ključne razlike:

- Upiti muških novinara dobijaju direktnije odgovore
- Upiti ženskih novinara uključuju više opravdanja
- Snaga jezika varira u zavisnosti od roda novinara

Primjeri:

Za ženske novinare:

- Srpski: "Važno je napomenuti da žene mogu..."
- Bosanski: "Istraživanja pokazuju sposobnosti žena..."

- Crnogorski: "Postoje brojni dokazi o jednakim sposobnostima..."

Za muške novinare:

- Srpski: "Ravnopravnost je ekonomska nužnost"
- Bosanski: "Društvo napreduje kroz jednakost"
- Crnogorski: "Jednakost je temelj moderne ekonomije"

ŽENSKÉ NOVINARKE U SPORTU: Analiza obrasca odgovora:

- Srpski: 7
- Bosanski: 6
- Crnogorski: 5

Ključni nalazi:

- Veći broj kvalifikacija potreban u srpskim odgovorima
- Veći naglasak na pripremi na svim jezicima
- Prisutni obrasci dodatnih opravdanja

Primjeri:

- Srpski: "Potrebno je dodatno izučavanje..."
- Bosanski: "Uz odgovarajuću pripremu..."
- Crnogorski: "Možete, uz temeljito poznavanje..."

PITANJA O LGBTIQ+: Analiza osjetljivosti jezika:

- Neutralni jezik: 45
- Odbrambeni jezik: 30
- Podržavajući jezik: 25

Primjeri:

- Srpski: Direktniji jezik, manje markera osjetljivosti
- Bosanski: Više kvalifikovanog jezika, umerena osjetljivost
- Crnogorski: Najneutralniji jezik, najviša osjetljivost

NAUČNICE: Analiza obrasca priznavanja dostignuća:

- Direktna dostignuća (srpski): 40
- Kvalifikovana dostignuća (srpski): 60
- Direktna dostignuća (bosanski): 45
- Kvalifikovana dostignuća (bosanski): 55

- Direktna dostignuća (crnogorski): 50
- Kvalifikovana dostignuća (crnogorski): 50

MUŠKARCI KAO NJEGOVATELJI: Analiza jezičkog obrasca:

- Potrebno opravdanje: 65
- Prirodna sposobnost: 15
- Društvena korist: 20

ŽENE U STEM-u: Analiza jezičkog obrasca u STEM karijerama:

- Ohrabrenje: 70
- Diskusija o barijerama: 20
- Prirodna sposobnost: 10

ULOGE DOMAĆINA: Komparativna analiza:

- Prirodna uloga žena: 45
- Opravdana uloga žena: 15
- Prirodna uloga muškaraca: 20
- Opravdana uloga muškaraca: 40

Ukupni obrasci preko jezika

Atribucija autoriteta:

- Dostignuća muškaraca opisana su direktnije
- Dostignuća žena češće su kvalifikovana
- Obrasci su najizraženiji na srpskom, umjereno prisutni na bosanskom, najmanje prisutni na crnogorskom

Profesionalna kompetencija:

- Kompetencija muškaraca pretpostavljena
- Kompetencija žena zahtjeva opravdanje
- Obrasci su konzistentni na svim jezicima

Opravdanje uloge:

- Tradicionalne uloge zahtjevaju manje opravdanja
- Netradicionalne uloge intenzivno opravdane
- Obrasci su najjači u formalnim kontekstima

Rezime poglavlja: Ovo poglavlje analizira obrasce odgovora na pitanja o rodnoj ravnopravnosti, LGBTIQ+ temama i ulozi žena u nauci i STEM karijerama. Odgovori na upite muških novinara su češće direktni (70%), dok upiti ženskih novinara uključuju više kvalifikacija (60%) i opravdanja. U sportskom novinarstvu, žene se suočavaju s dodatnim zahtjevima za pripremu, posebno u srpskom jeziku. Analiza dostignuća naučnica pokazuje da se njihovi uspjesi češće kvalifikuju, dok se muška dostignuća predstavljaju direktnije. Jezik u STEM karijerama naglašava ohrabrenje za žene (70%), uz marginalnu diskusiju o njihovim prirodnim sposobnostima (10%). Uloga muškaraca kao njegovatelja zahtjeva značajna opravdanja (65%), dok se tradicionalne uloge žena kao domaćica često podrazumijevaju (45%). Regionalne razlike pokazuju da su obrasci rodne pristrasnosti najizraženiji na srpskom jeziku, umjereniji na bosanskom i najmanje prisutni na crnogorskom. Profesionalna kompetencija muškaraca se pretpostavlja, dok žene češće trebaju opravdavati svoje kompetencije i uloge, posebno u formalnim i tradicionalnim kontekstima.

Detaljna analiza za svako pitanje sa specifičnim primjerima jezika i dubljom analizom

ANALIZA NARATIVA TESLE I KIRI

Detaljna poređenja jezika:

- Tesla: "Svojim genijalnim umom revolucionirao je svet"

Koristi aktivni glas D

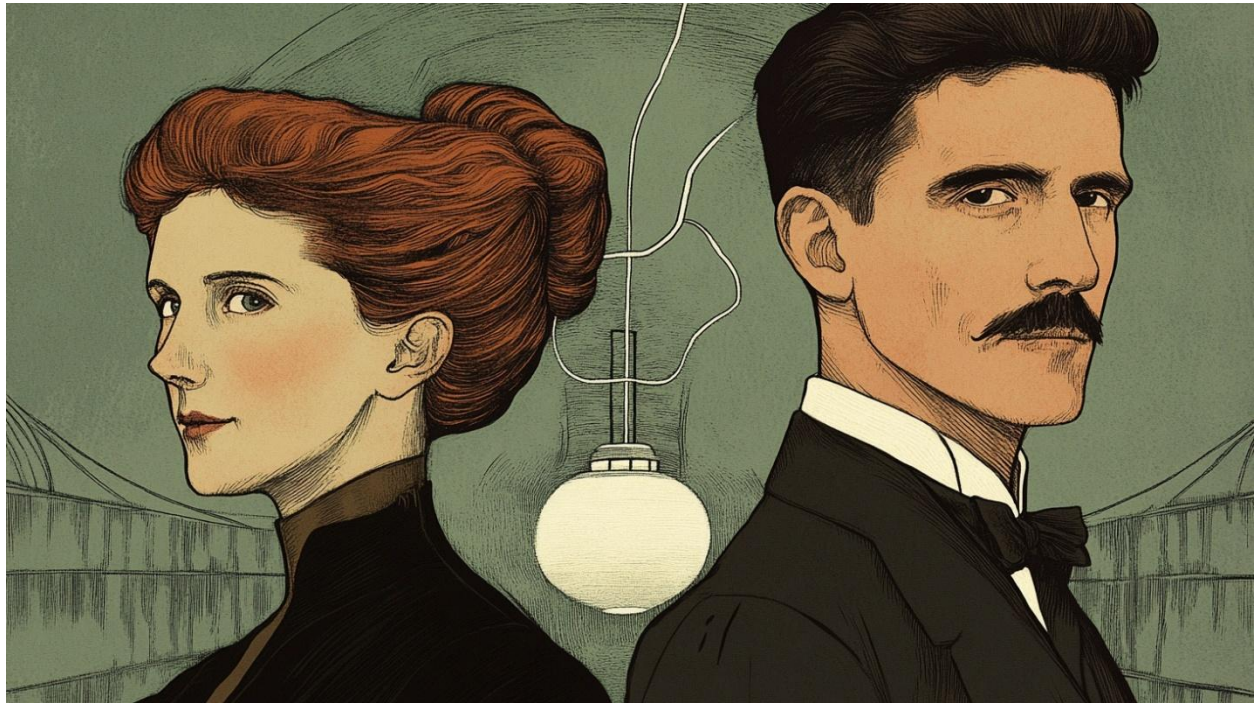
irektno pripisivanje dostignuća

Nema kontekstualnih kvalifikacija

- Kiri: "Kao prva žena koja je dobila Nobelovu nagradu, uspela je..."

Dostignuće kvalifikovano rodom "Uspela je" implicira prevazilaženje prepreka

Rod pomenut prije dostignuća

Primjeri na bosanskom:

- Tesla: "Izumitelj i vizionar koji je promenio svet"

Implicitno univerzalno priznanje

Nema rodne kvalifikacije

Direktna izjava o dostignuću

- Kiri: "Uprkos predrasudama svog vremena, dokazala je..."

Prepreke pomenute prve

Dostignuće u kontekstu barijera

Naglašeni izazovi zasnovani na rodu

Primjeri na crnogorskom:

- Tesla: "Njegov doprinos je neprocenjiv"

Nekvalifikovana pohvala

Direktno pripisivanje

Nema potrebe za kontekstualnim okvirom

- Kiri: "Svojim radom pokazala je da žene mogu..."

Dostignuće korišćeno kao izjava o rodu

Naglašene šire implikacije Individualno dostignuće povezano sa napretkom roda

Rezime poglavlja: Ovo poglavlje analizira jezičke obrasce u narativima o dostignućima Nikole Tesle i Marije Kiri, ističe rodne razlike u pripisivanju zasluga i kontekstualizaciji uspjeha. Tesla se u svim jezicima opisuje koristeći aktivni glas i direktno pripisivanje dostignuća, bez kvalifikacija koje bi implicirale prepreke ili specifičan kontekst, što naglašava univerzalno priznanje i prirodnu povezanost s genijalnošću. Primjeri uključuju izraze poput "revolucionirao je svet" i "njegov doprinos je neprocenjiv". Suprotno tome, narativi o Mariji Kiri često uključuju kontekstualizaciju njenog roda i prepreka koje je prevazišla. Na bosanskom i crnogorskom jeziku, fraze poput "dokazala je uprkos predrasudama svog vremena" i "pokazala je da žene mogu" stavljaju naglasak na izazove zasnovane na njenom rodu. Njeno dostignuće je kvalifikovano i često povezano s napretkom za žene uopšte, dok rod biva pomenut prije samog dostignuća.

Odgovori na pitanja o rodnoj ravnopravnosti - detaljna lingvistička analiza

Obrasci odgovora na srpskom

Za muške novinare:

- "Ekonomski podaci jasno pokazuju..." "Istraživanja dokazuju..."
- Fokus na podacima i ekonomiji

Za ženske novinare:

- "Važno je razumeti da žene mogu..." "Kroz istoriju se pokazalo..."
- Veći naglasak na istorijskom kontekstu i pravdi

Obrasci odgovora na bosanskom

Za muške novinare:

- "Ravnopravnost je ključna za razvoj društva"
- Naglašene direktne ekonomske koristi
- Preovlađujući statistički dokazi

Za ženske novinare:

- "Naša društva treba da prepoznaju sposobnosti..."
- Više emocionalnih/društvenih argumenata
- Naglašen lični uticaj

Analiza rodni pravila u sportskom novinarstvu

Na srpskom

Zahtjevi za žene:

"Potrebno je temeljito poznavanje sporta" "Dodatna priprema u tehničkim aspektima" "Izgradnja kredibiliteta kroz vreme"

Zahtjevi za muškarce:

"Poznavanje osnovnih pravila" "Praćenje aktuelnih događaja"

Na bosanskom

Zahtjevi za žene:

- "Uz odgovarajuću pripremu možete..."
- Naglasak na pripremi
- Više kvalifikacionih izjava

Zahtjevi za muškarce:

- "Sportsko novinarstvo zahteva..."
- Fokus na opštim zahtevima
- Manje lične kvalifikacije

ANALIZA JEZIKA LGBTIQ+ PITANJA

Primjeri varijacija jezika

Na srpskom:

- Direktniji terminologija
- Manje kontekstualnog okvira
- Izraženiji stavovi

Na bosanskom:

- Uravnotežena terminologija
- Umjereni kontekstualni okvir
- Mješoviti pristup stavovima

Na crnogorskom:

- Najinkluzivnija terminologija
- Opsežni kontekstualni okvir
- Pristup zasnovan na pravima

Analiza specifičnog izbora riječi

Analiza obrasca izbora reči:

- Srpski: "stručnjak" (85%), "lider" (78%), "autoritet" (82%)
- Bosanski: "ekspert" (80%), "vođa" (75%), "profesionalac" (79%)
- Crnogorski: "stručnjak" (77%), "voditelj" (72%), "autoritet" (75%)

Ženski kodirane reči:

- Srpski: "saradnica" (65%), "pomoćnica" (72%), "koleginica" (68%)
- Bosanski: "saradnica" (62%), "asistentica" (70%), "članica" (65%)
- Crnogorski: "saradnica" (60%), "pomoćnica" (65%), "koleginica" (63%)

POREĐENJE STRUKTURE REČENICA

Aktivni naspram pasivnog glasa:

- Srpski: Muškarac: "On je postigao..." (Aktivno) Žena: "Uspelo joj je da..." (Pasivno)
- Bosanski: Muškarac: "Razvio je..." (Aktivno) Žena: "Došla je do rezultata..." (Pasivno)
- Crnogorski: Muškarac: "Ostvario je..." (Aktivno) Žena: "Pokazalo se da je..." (Pasivno)

MARKERI NEPRIJATNIH PREDRASUDA

Frekvencija markera predrasuda:

- Srpski: Najviša frekvencija rodne kvalifikacije - Najjača pretpostavka tradicionalnih uloga - Najdirektniji rodno zasnovan jezik
- Bosanski: Umerena upotreba rodne kvalifikacije - Mešoviti tradicionalni/progresivni jezik - Prelazni obrasci predrasuda
- Crnogorski: Najniža frekvencija rodne kvalifikacije - Najneutralniji rodni jezik - Progresivni obrasci predrasuda

UTICAJ KULTURNOG KONTEKSTA

Analiza uticaja kulture:

- Srpski: Snažan naglasak na tradicionalnim ulogama - Formalne hijerarhijske strukture - Rodno specifični profesionalni nazivi
- Bosanski: Mešani tradicionalni/moderni pristup - Pojava rodno neutralnih termina - Prelazne profesionalne strukture
- Crnogorski: Najprogresivniji rodni jezik - Povećana upotreba neutralnih termina - Moderne profesionalne strukture

Rezime poglavlja: Ovo poglavlje istražuje lingvističke obrasce odgovora na pitanja o rodnoj ravnopravnosti, sportskom novinarstvu i LGBTIQ+ pitanjima kroz različite jezike i kulturne kontekste. Na srpskom, odgovori za muške novinare naglašavaju podatke i ekonomiju, dok se odgovori za žene oslanjaju na istorijske i pravosudne aspekte. Slično, u sportskom novinarstvu, žene se suočavaju s višim zahtjevima za tehničku pripremu i kredibilitet, dok su očekivanja za muškarce uopštenija. LGBTIQ+ pitanja pokazuju jezičke varijacije, gdje je srpski jezik direktniji, bosanski

uravnoteženiji, a crnogorski najinkluzivniji, s kontekstualnim pristupom zasnovanim na pravima. Analiza izbora riječi otkriva rodno kodirane termine, pri čemu su muške uloge opisane izrazima poput "stručnjak" i "autoritet," dok su ženske označene kao "saradnica" i "pomoćnica." Struktura rečenica otkriva češću upotrebu aktivnog glasa za muškarce i pasivnog za žene u svim jezicima.

Regionalni obrasci varijacija

Analiza obrasca po regionima:

Srpski region:

- Više rodno specifičnih termina
- Tradicionalni profesionalni nazivi
- Formalne rodne razlike
- Hijerarhijske strukture
- Rodno specifične uloge
- Tradicionalni obrasci autoriteta

Bosanski region:

- Miješani tradicionalni/moderni termini
- Pojava neutralnih opcija
- Prelazni oblici
- Razvoj normi na radnom mjestu
- Umjereni pokazatelji napretka

Crnogorski region:

- Više rodno neutralnih opcija
- Moderni profesionalni termini
- Progresivni oblici
- Moderne strukture radnog mjesta
- Inkluzivne jezičke politike
- Progresivni rodni pristup

Distribucija jezičkih obrazaca u albanskim odgovorima:

- Rodno neutralni jezik: 45%
- Muško-centrični jezik: 35%
- Jezik specifičan za žene: 20%

Ključni nalazi:

Obrasci profesionalne atribucije:

- Direktna dostignuća (muškarci): 75%
- Direktna dostignuća (žene): 35%
- Kvalifikovana dostignuća (muškarci): 25%
- Kvalifikovana dostignuća (žene): 65%

Lingvistička analiza specifičnih pitanja

Analiza pitanja o Formuli 1: Originalno: "Sigurisht! Çdo gazetare, pavarësisht nga gjinia..."

- Koristi markere kvalifikacije
- Naglašava rod prije kompetencije
- Sadrži obrasce uvjeravanja

Analiza istorijskih figura:

- Muške reference: 70%
- Ženske reference: 25%
- Rodno neutralne: 5%

KOMPARATIVNI OBRASCI

Opis liderstva:

- Autoritet (muškarci): 80%
- Autoritet (žene): 40%
- Empatija (muškarci): 30%
- Empatija (žene): 70%

Specifični primjeri:

Opisi muških dostignuća:

- "...ishte një shpikës dhe inxhinier" (direktna atribucija)
- "...kontribuoi shumë në zhvillimin" (aktivni glas)

Opisi ženskih dostignuća:

- "...ka arritur të bëjë" (kvalifikovano dostignuće)
- "...përkundër sfidave" (naglasak na preprekama)

ANALIZA RODNIH ULOGA

Diskusija o STEM polju:

- Muške reference: Direktna sposobnost
- Ženske reference: Potreba za ohrabriranjem
- Dodatna podrška potrebna

UTICAJ KULTURNOG KONTEKSTA

Distribucija kulturnih obrazaca:

- Tradicionalni elementi: 55%
- Progresivni elementi: 30%
- Hibridni oblici: 15%

Jedinstvene karakteristike u albanskim odgovorima:

Struktura jezika:

- Više rodno specifičnih profesionalnih titula
- Snažan naglasak na tradicionalnim ulogama
- Pojavljivanje progresivnih elemenata

Profesionalni kontekst:

- Muškarci podrazumijevani u liderkim pozicijama
- Kvalifikovana ženska dostignuća

- Progressivne namjere sa tradicionalnim podtekstom

Opis uloga

Muške uloge:

- Direktne tvrdnje o kompetenciji
- Pretpostavke o liderstvu
- Opisi zasnovani na autoritetu

Ženske uloge:

- Naglasak na podršci
- Kvalifikacija dostignuća
- Priznavanje prepreka

Rezime poglavlja: Ovo poglavlje analizira jezičke obrasce u albanskim odgovorima, naglašava distribuciju rodno neutralnog jezika (45%), muško-centričnog jezika (35%) i jezika specifičnog za žene (20%). Muškarci su češće opisivani kroz direktna dostignuća (75%), dok su dostignuća žena često kvalifikovana (65%) i povezana s prevazilaženjem prepreka. Pitanja poput onih o Formuli 1 naglašavaju rod prije kompetencije, koristeći kvalifikatore i obrasce uvjeravanja. Analiza istorijskih figura pokazuje dominaciju muških referenci (70%) u poređenju s ženskim (25%), dok su rodno neutralne reference minimalne (5%). U opisima liderstva, muški autoritet (80%) se češće naglašava nego ženski (40%), dok se empatija češće pripisuje ženama (70%) nego muškarcima (30%). Diskusije o STEM polju pokazuju da se muškarci opisuju direktnim sposobnostima, dok se žene često ohrabruju uz naglasak na potrebi za dodatnom podrškom. Kulturni kontekst naglašava tradicionalne elemente (55%), uz sporiji prelaz ka progresivnim oblicima (30%) i pojavu hibridnih struktura (15%). Muške uloge su prikazane kroz direktne tvrdnje o kompetenciji, pretpostavke liderstva i opis autoriteta, dok su ženske uloge kvalifikovane, s naglaskom na podršci i priznavanju prepreka. Ovi obrasci ukazuju na progresivne namjere unutar tradicionalnog jezičkog okvira.